

BANKA QENDRORE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS
CENTRALNA BANKA REPUBLIKE KOSOVA
CENTRAL BANK OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

Sistemi i Pagesave në Kosovë

P r i s h t i n ë , 2 0 1 9

BANKA QENDRORE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS
CENTRALNA BANKA REPUBLIKE KOSOVA
CENTRAL BANK OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

Sistemi i Pagesave në Kosovë

BOTUES ©Banka Qendrore e Republikës së Kosovës
Departamenti i Sistemit të Pagesave
33 Garibaldi, Prishtinë 10000
Tel: ++381 38 222 055
Fax: ++381 38 243 763

FAQJA E INTERNETIT www.bqk-kos.org

ADRESA ELEKTRONIKE paymentsystems@bqk-kos.org

Departamenti i Sistemeve të Pagesave

Sistemi i Pagesave

Sistemi i pagesave gjatë vitit 2018 është karakterizuar me një dinamikë të zhvillimeve, si nga aspektet rregullative e po ashtu edhe në funksionet operacionale. Gjatë kësaj periudhe janë përmbushur synimet kryesore të vitit në përmirësimin e kuadrit rregullativ, duke u bazuar në standardet e aplikueshme ndërkombëtare. Në këtë drejtim në qershor të 2018, Bordi i BQK-së ka miratuar Rregulloren për sistemin e pagesave ndërbankare, e cila në masë të gjerë përcakton rregullat dhe procedurat për funksionimin e sistemit të Pagesave Ndërbankare. Rregullorja përcakton organizimin, rregullimin, menaxhimin, operimin dhe mbikëqyrjen e sistemit të pagesave ndërbankare, si dhe në funksion të rritjes së transfereve elektronike kufizon aplikimin e tarifave për transferet hyrëse ndërbankare brenda vendit.

Zhvillime të rëndësishme gjatë kësaj periudhe janë shënuar edhe në infrastrukturën për raportimet mujore të statistikave të pagesave përmes avancimit të sistemit të raportimit elektronik.

Gjatë kësaj periudhe raportuese, sistemi i pagesave ndërbankare ka vazhduar të operojë me nivelin më të lartë të qëndrueshmërisë, sigurisë dhe efikasitetit, i cili ka mundësuar kliringun dhe shlyerjen me kohë të të gjitha transaksioneve të pagesave dhe letrave me vlerë. Gjithashtu, gjatë këtij viti janë kryer përgatitjet dhe është filluar me projektin për avancimin e ndërlidhjes së Ministrisë së Financave/Departamenti i Thesarit, si pjesëmarrës i drejtpërdrejtë në sistemin e pagesave ndërbankare.

Në kuadër të këtyre zhvillimeve bashkë me Ministrinë e Punëve të Brendshme/Policinë e Kosovës është punuar në përmirësimin e procesit lidhur me njoftimin automatik gjatë kryerjes së pagesave për gjobat e trafikut për shlyerjen me kohë dhe eliminimin e vështirësive në harmonizimin e të dhënave.

Viti 2018 është karakterizuar edhe me angazhimet për gjetjen e zgjidhjeve për përmirësimin e infrastrukturës së sistemeve të pagesave me vlera të vogla dhe sigurimin e instrumenteve të përshtatshme të këtyre llojeve të pagesave për qytetarët. Në këtë drejtim, me mbështetjen nga Banka Botërore është realizuar studimi i fizibilitetit financiar për krijimin e një qendre për procesimin e pagesave me kartela dhe formave tjera elektronike, brenda Kosovës. Në kuadër të këtij bashkëpunimi, janë realizuar takime të Këshillit Kombëtar të Pagesave dhe me kompani të ndryshme vendore dhe ndërkombëtare, si dhe janë qartësuar qëndrimet e përbashkëta për nevojën e unifikimit të terminaleve të POS-ëve në mënyrë që të rritet efikasiteti i pagesave me anë të kartelave. Gjithashtu me mbështetje nga Banka Botërore është filluar projekti për studimin e kostos së pagesave me vlerë të vogël nga ana e ofertës dhe kërkesës, për të identifikuar faktorët kryesorë që ndikojnë në koston e pagesave me vlerë të vogël, me qëllim ndërtimin e një strategjie kombëtare për adresimin e këtyre faktorëve.

Gjatë vitit 2018 është vazhduar me avancimin e Regjistrimit të Llogarive Bankare për të adaptuar kërkesat e reja që kanë dalë nga amandamentimi i Ligjit për Procedurën

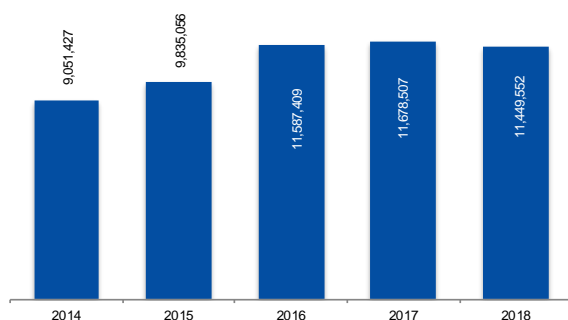
Përmbartimorë. Bazuar në këto kërkesa, janë zgjeruar edhe funksionet e këtij regjistri ku aktualisht i gjithë procesi i zbatimit të vendimeve përmbartimorë mundësohet të kryhet në mënyrë automatike përmes shkëmbimit të vendimeve përmbartimorë ndërmjet organeve të përmbartimit dhe bankave në formë elektronike. Këto ndryshime kanë ngritur nevojën për rishikimin e Rregullores për Regjistrin e Llogarive Bankare për të adaptuar këto kërkesa të Ligjit për procedurën përmbartimorë, si dhe nevojat nga institucionet e procedurës përmbartimorë, e cila është në proces të rishikimit dhe pritet të finalizohet gjatë vitit 2019.

Operimi i Sistemit Elektronik të Kliringut Ndërbankar

Sistemi i pagesave ndërbankare (SPN) mundëson procesimin e një sërë instrumentesh të pagesave, kliringun ndërbankar, si dhe shlyerjen e letrave me vlerë. Figurat në vijim, paraqesin numrin dhe vlerën e transaksioneve të kryera përmes SPN-së për periudhat përkatëse.

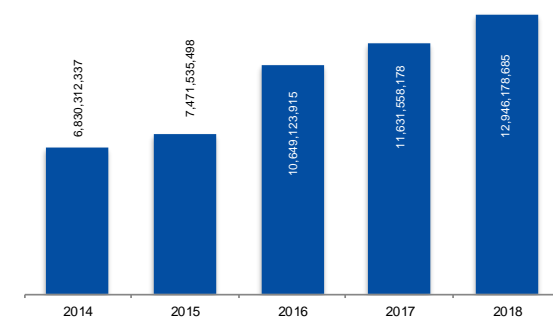
Treguesit statistikorë të aktivitetit të SPN-së kanë reflektuar me një rënie të lehtë në vëllim dhe rritje në vlerë të transaksioneve të paraqitura si në vijim:

Figura 74. Numri i transaksioneve në SPN

Burimi: BQK (2019)

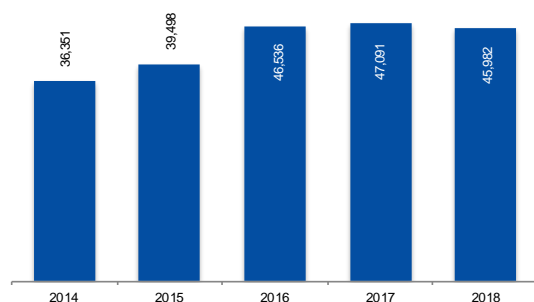
Figura 75. Vlera e transaksioneve në SPN

Burimi: BQK (2019)

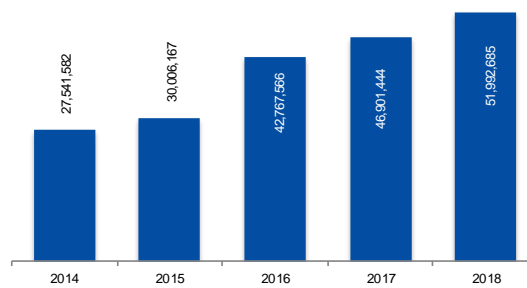
Nga figurat 74 dhe 75 vërehet se gjatë vitit 2018 janë procesuar rreth 11.5 milionë transaksione me vlerë totale prej rreth 13 miliardë euro. Krahasuar me transaksionet e SPN-së në vitin paraprak, vëllimi i transaksioneve është zvogëluar për 2.0 përqind dhe vlera e transaksioneve është rritur për 11.3 përqind.

Figura 76. Mesatarja ditore e numrit të transaksioneve në SPN

Burimi: BQK (2019)

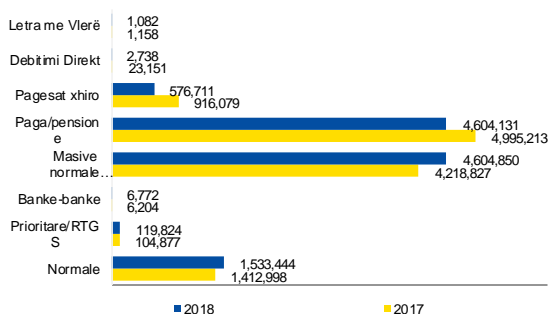
Figura 77. Mesatarja ditore e vlerës së transaksioneve në SPN

Burimi: BQK (2019)

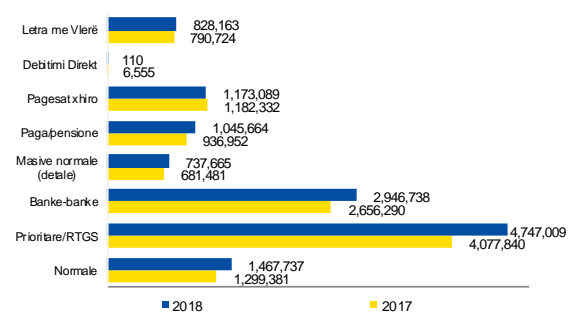
Në kuadër të SPN-së realizohen pagesat përmes dy komponentëve RTGS (Real-Time Gross Settlement) dhe ACH (Automated Clearing House). Në komponentën RTGS realizohen në kohë reale të gjitha pagesat me vlerë mbi 10,000 €, si dhe të gjitha pagesat të urdhëruara me prioritet nga ana e klientëve, ndërsa në komponentin ACH realizohen të gjitha pagesat me vlerë nën 10 mijë euro dhe përfshijnë këto lloje të pagesave: pagesat e rregullta (individuale dhe masive), pagat dhe pensionet, pagesat Kos-Giro dhe Debitimi Direkt.

Figura 78. Vëllimi vjetor i transaksioneve të SPN-së sipas llojeve të tyre

Burimi: BQK (2019)

Figura 79. Vlera vjetore e transaksioneve të SPN-së sipas llojeve të tyre (në mijëra)

Burimi: BQK (2019)

Niveli i rritjes apo zvogëlimit si për nga vëllimi ashtu edhe vlera e këtyre kategorive të pagesave për vitet 2017 dhe 2018 është paraqitur në figurat si në vijim:

Pagesat e rregullta (individuale dhe masive) përbëjnë rreth 53.6 përqind të vëllimit dhe 17.0 përqind të vlerës së transaksioneve të SPN-së.

Transaksionet Kos-Giro përfaqësojnë një lloj të veçantë të transaksioneve të rregullta që po ashtu procesohen përmes sesioneve të kliringut dhe shlyhen në baza neto. Gjatë vitit 2018 numri i pagesave Kos-Giro është zvogëluar për 37.0 përqind, ndërsa vlera e tyre për 0.8 përqind.

Transaksionet RTGS, procesohen dhe shlyhen gjatë orarit të punës në kohë reale dhe në baza bruto. Gjatë vitit 2018 numri i tyre përbënte rreth 1.0 përqind të numrit të përgjithshëm të transaksioneve në SPN, ndërsa vlera e tyre rreth 36.6 përqind të vlerës së transaksioneve përmes SPN-së.

Debitimi Direkt si instrument i pagesës ende nuk është duke u përdorur në atë masë sa instrumentet tjera të pagesave. Derisa gjatë vitit 2017, ky lloj i transaksioneve përfaqësohte në total më pak se 1.0 përqind të vëllimit dhe vlerës së transaksioneve të SPN-së, në vitin 2018 ka një rënie më të theksuar ku përfaqëson vetëm 0.02 përqind të vëllimit dhe vlerës së transaksioneve të SPN-së.

Pasqyrimi i pagesave të procesuara përmes sistemit ACH gjatë vitit 2018 sipas sesioneve, tregon një përqendrim më të theksuar në sesionin e parë të kliringut, krahasuar me dy sesionet tjera. Shmangia e mbingarkesave në flukset e pagesave përgjatë sesionit të fundit të kliringut minimizon rreziqet shtesë në kuadër të funksionimit të sistemit të pagesave.

Figura 80. Numri i transaksioneve sipas sesioneve në SPN

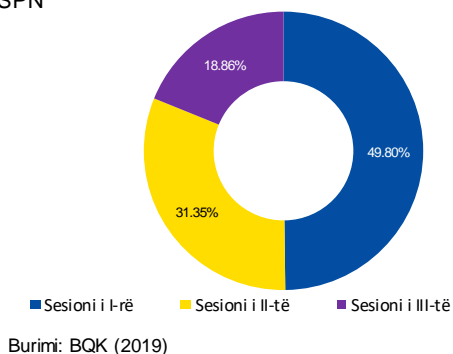
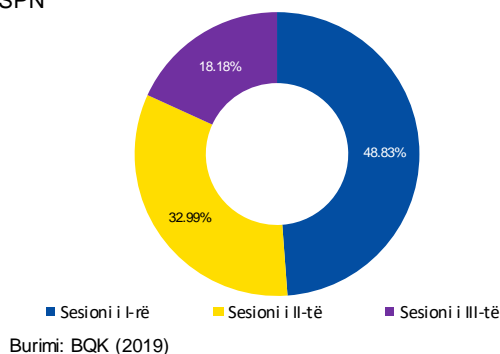

Figura 81. Vlera e transaksioneve sipas sesioneve në SPN

Vlera e përgjithshme e transaksioneve të shlyera në SPN gjatë vitit 2018 ka qenë 13 miliardë euro, ku tri institucionet e para me vlerë më të madhe të transfereve të iniciuara zënë 62.5 përqind të vlerës së përgjithshme, ndërsa të gjitha institucionet tjera zënë 37.5 përqind. Sa i përket numrit të transfereve të iniciuara, nga numri i përgjithshëm i tyre prej 11 miliona euro, tri institucionet e para me numër më të madh të transfereve të iniciuara zënë 74.3 përqind të numrit të përgjithshëm, ndërsa të gjitha institucionet tjera zënë 25.8 përqind.

Një pasqyrë e detajuar e treguesve të përqendrimit të tri bankave më aktive në SPN gjatë vitit 2018, kundrejt totalit të aktivitetit në këtë sistem është paraqitur në tabelën si më poshtë (sipas indeksit HHI¹):

Tabela 22. Treguesit e përqendrimit për transaksionet e iniciuara/dërguara në SEKN

Sistemi SPN	Vëllimi i transaksioneve	Vlera e transaksioneve
3 bankat më aktive (HHI)	0.21	0.13
Gjithsej	11,449,552	12,946,178,685 €

Burimi: BQK (2019)

Mbikëqyrja, analizat dhe zhvillimet e sistemeve të pagesave

Në fushën e mbikëqyrjes dhe analizave të sistemeve të pagesave gjatë vitit 2018, janë zhvilluar procese që kanë ndikuar në përmirësimin e infrastrukturës teknike dhe të kuadrit rregullativ. Në tremujorin e parë është finalizuar dhe është vënë në funksion projekti për automatizimin e raportimeve të raporteve mujore për instrumentet e pagesave nga bankat komerciale. Sistemi i ri i raportimit mujor është i dizajnuar me një shkallë të lartë sigurie dhe mundëson procesimin e raporteve nga secila bankë komerciale në format të konsoliduar dhe sipas periudhave kohore për statistikën e pagesave, duke lehtësuar punën dhe njëkohësisht duke rritur efikasitetin dhe duke eliminuar gabimet e mundshme gjatë

¹ Klasifikimi i nivelit të përqendrimit përmes indeksit HHI duke iu referuar Departamentit të Drejtësisë të SHBA-së (1992) tregon një përqendrim të ulët për HHI < 0.10, një përqendrim të moderuar për 0.10 ≤ HHI ≤ 0.18 dhe një nivel të lartë përqendrimi për HHI > 0.18.

procesimit të të dhënave. Funkcionalizimi i procesit për raportimet përmes platformës elektronike ka nxitur edhe zhvillime të tjera në fushën e raporteve dhe analizave, që ka rezultuar me rishikimin dhe standardizimin e raporteve mujore të destinuar për publikim.

Në dhjetor të vitit 2018 është miratuar Metodologjia për vlerësimin e sistemeve të pagesave me rëndësi sistemike, e cila është gjerësisht në pajtim me Metodologjinë e BQE-së për vlerësimin e sistemeve të pagesave të rëndësisë sistemike, si dhe me Parimet për Infrastrukturat e Tregut Financiar të hartuara nga Banka për Rregullimet Ndërkombëtare (BIS).

Bazuar në këtë metodologji do të përcaktohen sistemet e pagesave të rëndësisë sistemike dhe do të kryhet vlerësimi i tyre lidhur me pajtueshmërinë me parimet e përcaktuara sipas standardeve ndërkombëtare.

Gjatë vitit 2018 është rishikuar edhe analiza vjetore mbi përdorimin e kartelave në Kosovë, e cila është zgjeruar me tregues tjerë analitikë duke u standardizuar në një dokument më gjithëpërfshirës. Përveç informacioneve që kanë të bëjnë me shpërndarjen socio-demografike të kartelave të cilat përdoren nga qytetarët e Kosovës dhe faktorëve relevantë të cilët kanë ndikuar në shpërndarjen e tillë të kartelave, dokumenti në masë të gjerë përfshin edhe informacionet lidhur me llojet e kartelave, përdorimin e kartelave “contact” dhe “contactless”, përdorimin e kartelave online, etj. Analiza vjetore mbi përdorimin e kartelave në Kosovë është publikuar në ueb-faqen zyrtare të BQK-së gjatë tremujorit të katërt.

Gjithashtu, në kuadër të zhvillimit të analizave tremujore mbi përdorimin e instrumenteve të pagesave në Kosovë është publikuar analiza për tremujorin e parë që pasqyron statistikën lidhur me procesin e SPN-së me theks të veçantë, numrin dhe vlerën e transaksioneve ndërbankare, numrin e llogarive bankare, numrin dhe funksionin e terminaleve ATM dhe POS, numrin e kartelave sipas funksionit dhe transaksionet me kartela.

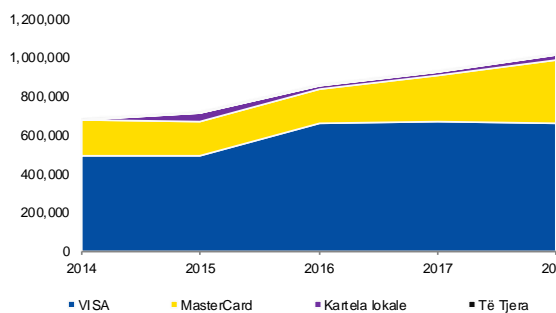
Në baza të rregullta janë përgatitur dhe publikuar në ueb-faqen zyrtare të BQK-së raportet periodike:

- Raporti mujor mbi numrin dhe vlerën e pagesave të SPN-së;
- Raporti mujor mbi depozitat e bankave komerciale dhe rezervat;
- Raporti mujor mbi instrumentet me para të gatshme dhe jo me para të gatshme;
- Raporti vjetor mbi depozitat e bankave komerciale dhe rezervat;
- Raporti vjetor krahasues mbi instrumentet elektronike.

Instrumentet e pagesave dhe infrastruktura bankare për shërbime të pagesave

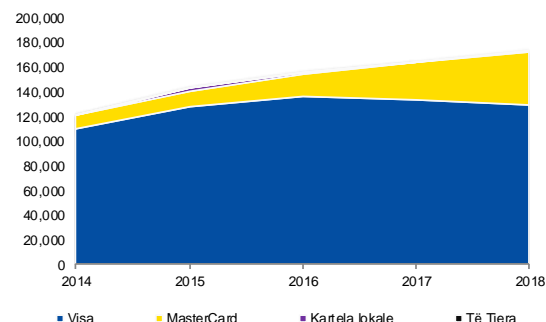
Raportimet e bankave për instrumente të pagesave tregojnë se deri në fund të dhjetorit të vitit 2018 numri i kartelave të debitit arriti në 1,011 mijëra ndërsa numri i kartelave të kreditit arriti në 173 mijë . Krahasuar me një vit më parë, konstatohet se numri i kartelave të debitit është rritur për 9.2 përqind, ndërsa numri i kartelave të kreditit është rritur për 5.3 përqind.

Figura 82. Numri i kartelave të debitit sipas llojit

Burimi: BQK (2019)

Figura 83. Numri i kartelave të kreditit sipas llojit

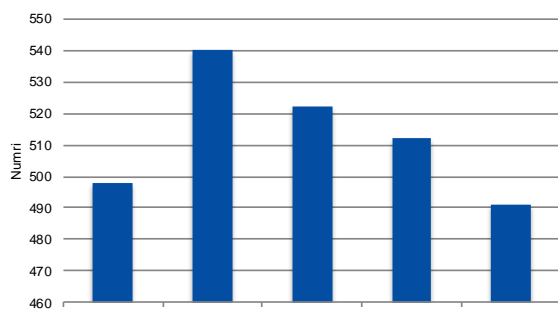

Burimi: BQK (2019)

Sa i përket infrastrukturës së terminaleve ATM (bankomate) dhe POS (pika të shitjes) të ofruara nga ana e bankave komerciale në Kosovë, shihet se ka pasur rritje të vazhdueshme të numrit të terminaleve POS (13,183), kurse terminalet ATM janë karakterizuar me një ulje të lehtë edhe gjatë këtij viti (491).

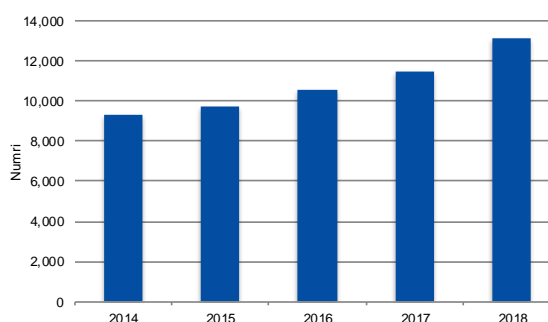
Krahas rritjes së numrit të terminaleve dhe instrumenteve të pagesave, nga të dhënat statistikore shihet se viti 2018 është karakterizuar edhe me rritje të përdorimit të instrumenteve elektronike të pagesave.

Figura 84. Numri i terminaleve ATM

Burimi: BQK (2019)

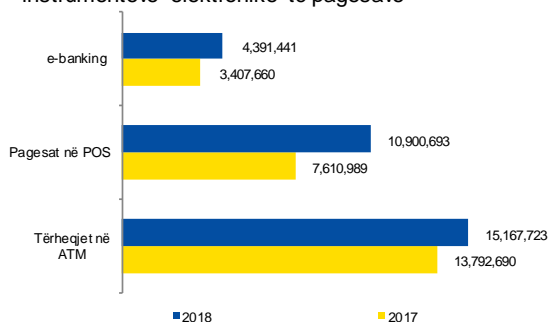
Figura 85. Numri i terminaleve POS

Burimi: BQK (2019)

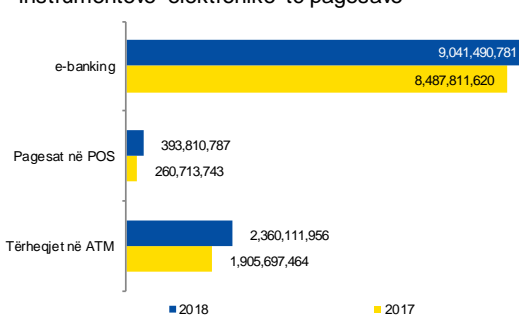
Numri i pagesave të kryera përmes shërbimit e-banking arriti në 4.4 milionë transaksione që krahasuar me vitin paraprak paraqet rritje për 28.8 përqind, ndërsa vlera e tyre arriti në 9 miliardë euro, me rritje vjetore prej 6.5 përqind.

Figura 86. Vëllimi vjetor i transaksioneve të instrumenteve elektronike të pagesave

Burimi: BQK (2019)

Figura 87. Vlera vjetore e transaksioneve të instrumenteve elektronike të pagesave

Burimi: BQK (2019)

Viti 2018 po ashtu u karakterizua me një tendencë në rritje të përdorimit të instrumenteve elektronike të pagesave. Numri i pagesave në POS terminale është rritur për 43.2 përqind, ndërsa vlera e tyre është rritur për 51.0 përqind. Po ashtu edhe tërheqjet në ATM terminale janë karakterizuar me rritje. Numri i tërheqjeve në ATM gjatë vitit 2018 është rritur për rreth 10.0 përqind, ndërsa vlera e tërheqjeve është rritur për 23.8 përqind.

Nga raportimet e bankave rezulton se në fund të vitit 2018, numri i përgjithshëm i llogarive bankare të klientëve ishte rreth 2.05 milionë, që paraqet një rritje prej 4.4 përqind krahasuar me fundin e vitit 2017. Rreth 98.4 përqind e llogarive janë të rezidentëve, ndërsa rreth 1.6 përqind janë të jorezidentëve.

Nga totali i llogarive në fund të vitit 2018, rreth 250.7 mijë llogari kishin qasje “online” nga interneti për të kryer pagesa apo për të kontrolluar gjendjen e llogarisë, në përqindje rreth 15.0 përqind të llogarive.

Me hyrjen në fuqi të ‘Rregullores për raportimin e statistikave të instrumenteve të pagesave’ nga viti 2018 ka ndryshuar edhe metodologjia e raportimit të numrit të llogarive të qasshme (aksesueshme) nga interneti. Ky numër paraqet numrin e llogarive rrjedhëse që kanë qasje në e-banking, kurse sipas metodologjisë së mëhershme kanë qenë të raportuara të gjitha llogaritë, duke përfshirë llogaritë rrjedhëse, të kursimit dhe të afatizimit. Bazuar në të dhënat statistikore zhvillimi i infrastrukturës ka rezultuar me një ritëm më të shpejtë. Inkurajues mbetet trendi i shpejt i rritjes së përdorimit të instrumenteve elektronike të pagesave.

Tabela 23. Numri i llogarive

Përshkrimi i llogarisë	Totali i llogarive të klientëve			Të aksesueshme nga interneti		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Llogaritë e klientëve (1+2)	1,875,091	1,967,755	2,054,799	230,905	301,841	250,733
1-Llogari të rezidentëve (a+b)(%)	98.5%	98.4%	98.4%	97.9%	98.2%	98.0%
a-Individuale (%)	92.9%	93.1%	93.0%	79.7%	82.5%	83.0%
b-afariste (%)	7.2%	6.9%	7.0%	20.3%	17.5%	17.1%
2-Llogari të jo-rezidentëve (c+d) (%)	1.6%	1.6%	1.6%	2.1%	1.8%	2.0%
c-Individuale (%)	97.0%	97.5%	98.7%	91.5%	91.8%	91.4%
d-afariste (%)	3.0%	2.5%	1.3%	8.5%	8.3%	8.6%

Burimi: BQK (2018) raportimet e bankave sipas "Metodologjisë për raportimin e instrumenteve të pagesave

Sa i përket krahasimit të Kosovës me vendet në rajon, shihet se trendi i shpejtë i zhvillimit gjatë viteve të fundit ka ndikuar, që sot Kosova të ketë përmirësuar pozitën e saj krahasuar me vendet fqinje.

Tabela 24. Tabela krahasuese e instrumenteve dhe terminaleve të pagesave²

Përshkrimi	Banorë	ATM për milion banorë	POS për milion banorë	Kredit Kartelat për milion banorë	Debit Kartelat për milion banorë	E-Banking për milion banorë
Kosova	1.79	286	6,425	92,034	517,435	168,626
Shqipëria	2.91	257	2,507	33,097	314,130	110,803
Republika Çeke	10.55	473	15,119	138,098	970,965	-
Turqia	80.42	620	20,604	776,593	1,636,327	-
Slovenia	2.07	795	16,747	60,134	1,255,930	-
Bullgaria	7.05	813	18,016	163,078	908,640	-
Hungaria	9.79	473	15,065	143,047	787,745	-
Bosnja	3.79	406	7,038	-	-	129,514
Mali i Zi	0.63	638	19,389	61,379	718,827	112,954
Kroacia	4.21	1,174	28,176	31,719	1,646,620	-
Maqedonia e Veriut	20.8	496	15,407	180,083	695,877	37,041

Burimi: BQK (2019) dhe bankat qendrore apo autoritetet mbikëqyrëse të shteteve përkatëse

² Të dhënat në tabelë janë nga viti 2017 pasi që shumica e vendeve në rajon të dhënat për vitin 2018 nuk i kanë publikuar ende.